

Ана Р. Кубурић

zoricakuburic@gmail.com

(Филозофски факултет – Филозофија, Нови Сад)

ЗАЛАГАЊА ЗА МЕТОДИКУ НАСТАВЕ ЛОГИКЕ

САЖЕТАК

У раду је дат преглед аутора који су се залагали за методикау наставе логике у средњој школи у периоду од педесетих година 20. века до данас. Уз неколико уџбеника методике наставе филозофије (и логике), практичних приручника са задацима за логику, и стручних студија, препознатљиво је деловање кроз часописе, методичке, када их је било, стручне – филозофске или педагошке. Овде су сабране до сада познате информације и дат је краћи увид у концепцију досадашње методике наставе логике.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: логика, методика, методички часописи, Србија, Хрватска.

Аогика као наставни предмет у оквиру савремене концепције наставе и образовања има улогу да упућује у основне поступке научних истраживања, сазнавања, систематизовања и излагања научних сазнања. Логика уводи у основне облике мисаоне делатности уопште, па је њен задатак да ученику омогући боље разумевање свега што учи и о чему мисли.¹⁾

Методика наставе логике (Kalin 1989a: 41), темељи се на логици као свом предмету, али, као и методика сваког појединачног наставног предмета, мора да се темељи и на дидактици. Познато је да природа дисциплине, у овом случају логике, условљава природу увођења у њу. Из тога прилази задатак наставе логике да уводи у основне облике ваљане мисли и опште методе спознаје, али не у смислу савладавања позитивног чињеничног знања о тим облицима мисли и методама спознаје, односно знања о логичким појмовима и правилима, него у смислу развијања способности самосталног увођења логичких радњи и примене логичких правила у најразличитијим наставним и животним садржајима, ситуацијама и односима. Будући да те способности ученици могу развијати једино властитом мисаоном активношћу (поимањем, закључивањем, дефинисањем), наставни процес ваља великим делом организовати као процес самосталног решавања проблема.

Како методика настава логике, с једне стране, зависи од природе логике као дисциплине, у смислу њене фундаменталне повезаности са методологијом подручја на које се односи,²⁾ тако она зависи и од филозофије у оној мери и на онај начин на који то захтева природа њихове везе. Методику наставе логике треба засновати у теоријском хоризонту методике филозофије (Аћимовић 1994: 3). Природа логике, у својој незаборављеној повезаности са филозофијом, условља-

ва природу како увођења у свој предмет, или боље речено увођења из ње саме, тако и природу развијања њених садржаја.

Међутим, у раду на дидактичким моментима увођења наставе логике, примарним за функционисање наставе, али не и за њено суштинско осмишљавање и постављање на темеље, није наглашавана *метифизичка њровенијениција* логике (Аћимовић 1994: 10). То се одразило на представљање природе њене материје, тиме и на приступ, те на избор и заступљеност одређених облика рада и метода. Губљење из вида њене повезаности са филозофијом доводи до тога да је *логика оно што је пре филозофије,*³⁾ али *што није филозофија нешто систем ујушстава, њравила, њринциџа, норми ваљаној мишљења, или мишљења које мора бити истинитио* (Аћимовић 1994: 9). *Настава логики није ништа друго до ѡракса филозофије, увођење у мисаони однос према свешу* (Аћимовић 1994: 11).

Кроз досадашњи рад на тлу методике наставе логике доста је указивано на улогу задатака у развијању критичког мишљења као и у разумевању градива. Рађена су истраживања и дати су конкретни предлози задатака за вежбање, и испитивање усвојености знања (Књажева 1977;⁴⁾ Janda 1979a; Janda 1979b; Janda 1979v; Kalin 1978b, 1979b, 1980). У Републици Хрватској се данас уз уџбеник за наставу логике користи и збирка задатака. Тако се међу издањима Школске књиге налази збирка задатака групе аутора (Gregorek, Majorinc, Turk 1993) под насловом *Логика: вјежбе, задаци и рјешења*, а у Наставном програму за гимназије из 1994, који је у Хрватској још увек на снази, збирка је препоручена у дидактичким упутама за наставнике. Анте Властелица (2001) објавио је збирку задатака с истим називом код истог издавача.

Питања и задаци за вежбање свакако имају своје место, али се логика у њима не исцрпљује. Потребно је водити дијалог на тему њених садржаја, али не у смислу нотификовања да је дијалочка метода била примењена, јер она може бити примењена и када се не одмиче у филозофске дубине. Развијање критичког мишљења, што

1) Овај чланак део је дипломског рада који је одбрањен 16. септембра 2010. године на Одсеку за филозофију Филозофског факултета у Новом Саду, под менторством проф. др Мирка Аћимовића. Тема дипломског рада била је *Анализа ѡраксе увођења наставае логики у средњим школама*.

2) *Увођење у неко подручје јесте увијек увођење у методологију штога подручја. На различитим раинама одјоно-образовној рада бити ће различитија и раина џе методологије стјруке, и у ојсеу и у инџензиџеџу, али увијек мора изријеком бити на дјелу баш методологија саме стјруке. На највишем џак стјуџњу одјоно-образовне дјелатности, у џистидиџломској настјави ријеч је дословно о увођењу у методологију стјруке, у методологију самој знанственој рада* (Kalin 1986: 40).

3) Логика се учи у трећем разреду средње школе, а филозофија у четвртном.

4) *Логика у ѡракси* Светлане Књазеве приручник је задатака за вежбање, издат први пут 1964, који је доживео више издања.

је функционални задатак наставе логике, остварује се како кроз вежбања тако и проблемским склопом наставе – кроз покушај разрешења самоупитаности, дијалогом у настави, и сваком другом методом рада проже-том настојањем да се дође до одговора на пробуђену самоупитаност. С друге стране, усвајање знања логике као материјалног задатка њене наставе, на начин њеног истинског разумевања, не догађа се једино на нивоу теоријског говора. Борис Калин говорећи о функцији примера и задатака у настави логике, наглашава да се преко њих долази до освешћивања садржаја градива, до конкретног знања и прихватања (Kalin 1980: 71), с тим што је посебно важан њихов избор, јер не важи за било какво провођење примера и задавање задатака. Дакле, знања логике продубљују се како путем вежбања тако и проблемским извођењем наставног садржаја. У супротном, настава логике бива сведена на прагматичан учинак, остварење више функционалног задатка него материјалног, и губи пропедеутичку функцију у филозофски начин мишљења.

Знања логике смисао имају тек, можда и више него у другим предметним подручјима, у јединству материјалног и функционалног задатка које се остварује кроз самостално домишљање проблема, па било ћутке, у дијалогу, критичком писању есеја или састављању и решавању задатака. Проблемски приступ се на различите начине конкретизује у настави.

Васпитни чин једна је од вредносних димензија у људском комуницирању. Како ће се педагошке идеје остварити у комуникацији која се одвија у образовању, у настави логике, кроз непосредно третирање њених садржаја, зависи од њене методике (Marinković 1983b: 208). С друге стране, свака методика најпре има промислити своју методiku са филозофског становишта, у односу на предмет на који се односи, како би на закључцима темељила сва даља наставна упутства. Такође важи обрнуто: пут који смо ми пратили, методички поступци на којима се инсистира сведоче о ставу (свесно одабраном или не) према садржајима. Маринковић сматра да је филозофија филозофског образовања у оквиру методике још увек у извесном смислу без свог сталног домицила (Marinković 1983b: 209).

Литература за методiku наставе логике

Теоријска литература за методiku наставе филозофије и логике није обимна. Маринковић Јосип аутор је три књиге: *Прилози методики наставе филозофије* из 1968, која прати садржај излагања класичне дидактике али у односу на наставу филозофије; *Методика наставе филозофије* из 1983, која се дотиче методике филозофије као филозофске дисциплине и као филозофије методике, затим говори о важној теми увођења у филозофско мишљење и поступцима који провоцирају заинтересованост и знатижељу ученика – скандалону, проблематизацији, актуализацији и филозофском дијалогу; разматрају се начини провоцирања анализе као и важна тема оцењивања. Последња књига, под насловом *Филозофија као настава*, издата 1990, говори о односу педагогије и филозофије (Marinković 1968; 1983a; 1990).

Иако је књига Иве Деспота посвећена садржајима наставе марксистичке и савремене грађанске филозофије, у последњем, четвртном делу налазимо вредну грађу (Despot 1965).⁵⁾ У новије време Славка Гвозденовић написала је *Методiku наставе филозофије* (Gvozdenović 1999). Тим уџбеником настоји се дати, обједињено, основни увид у теоријска разматрања и питања организације и планирања наставе. Драгољуб Живковић (2001) написао је књигу *Како учити? (посебно филозофију)*. Ђурђица Црвенко урадила је истраживање могућности примене савремених наставних метода у настави филозофије, тачније, примену монолошке, дијалогске и методе дискусије, као и методе рада на тексту (Crvenko 2006).

У свој наведеној литератури мало је специјализованог говора упућеног настави логике. *Логика и обликовање критичког мишљења* Бориса Калина, објављена 1982, обрадом докторске тезе, није конципирана као методика наставе логике, али већи део садржаја може се тако одредити (Kalin 1982). Студија је заснована на две основне теме: суштини савремене наставе и уло-

5) Четврто поглавље *О методики наставе филозофије* говори о вербализму у настави филозофије, о употреби изворних текстова, ђачких реферата, дискусији, изражавању у настави филозофије; о понављању и савладавању филозофске материје и зашто ученици тешко схватају филозофију. Затим се посвећује питању несигурности наставника филозофије и прилаже стручна литература из методике.

зи наставе логике у светлу одређења такве наставе, та-
чније на њеној улози у развијању критичког мишљења
на које је стављен акценат у савременој настави. Исти-
чемо поглавље које говори о наставним методама с об-
зиром и на савремену концепцију наставе и на специ-
фичност наставе логике. Пажња је посвећена не само
методи излагања и разговора, већ и више методи рада
с текстом и уџбеником, напослетку и методи писања
и цртања и коришћењу наставних помагала. Калин
нарочито настоји показати утицај задатака и примера
из логике на развој критичког мишљења. Борис Калин
(2003) написао је и *Приручник за наставу уз уџбеник
'Логика' Гаје Петровића*.

У Хрватској се, уз најпризнатији средњошколски
уџбеник логике Гаје Петровића,⁶⁾ појавила и недопу-
на садржаја у правцу симболичке логике и примене
савремене логике у логици, математици и наукама о
језику. Наиме, реч је о књизи *Елементи симболичке
логике. Уз уџбеник 'Логика' Гаје Петровића* Давора Ла-
уца (Лаус 2004).

Текст Јосипа Маринковића *Теоријска истражања фи-
лозофског образовања* разматра ко је и у оквирима које
науке (филозофије, педагогије или неке треће) позван
да о њима расправља. Закључуак *да су истражања фило-
зофског образовања бићно филозофска истражања, иако са-
мим тиме још нису и бићна филозофска истражања* води
нас даље ка разматрању колико је у филозофији као
науци присутна свест о њеној *уједињености* у наста-
ву. Наиме, историја филозофије сведочи о богатству
експлицитних или имплицитних ставова о начинима и
смислу филозофског образовања, и да се филозофија
увек бринула о путевима којима ће себе излагати. За-
то узрок ћутања институционалне филозофије на пи-
тања филозофског образовања, њихово прећутно ста-
вљање изван сфере интересовања, које Маринковић
примећује 1978. године а актуелно је и данас (како чи-
тамо у предговору *Традиције филозофије 1* из 2008), не
треба тражити у бићу саме филозофије. Принцип по
коме се филозофија поделила на научно-истраживач-
ку делатност и образовну делатност (које имају разли-
чита места на хијерархијској лествици организације

6) Први пут је издат 1963. године, а у употреби је до данас, како у Хрват-
ској, тако и у Србији.

рада) не треба представљати као филозофски прин-
цип. Он има у себи филозофских импликација, али
се као филозофски принцип никада није промишљао
(Marinković 1978).

У протеклом периоду карактеристично је залагање
за наставу филозофије деловањем кроз часописе. У на-
ставку текста размотрићемо којих методичких часо-
писа за наставу филозофије и логике је до сада било.
Затим ћемо навести стручне филозофске часописе у
којима повремено излазе чланци који се тичу филозо-
фије образовања, филозофије васпитања и методике
наставе филозофије и логике, али претежно теоријски.
Напослетку, такви чланци могу се сусрести у педагош-
ким часописима попут *Настава и васпитање*,⁷⁾ *Мисао*
и *Педагошка стварност*.⁸⁾ Будући да је грађе много,
у овом раду посветили смо се исцрпнијем прегледу
текстова методичких часописа, док је такав преглед
текстова објављених у филозофским и педагошким
часописима изостао.

Српско филозофско друштво је од 1953. до 1958.
издавало часопис *Филозофски преглед*. 3. Пешић у броју
1–2, 1954. године, објављује чланак *О неким пробле-
мима наставе филозофије* с циљем, како сам каже, да
покрене Српско филозофско друштво (у чијем часопи-
су издаје чланак и у којем је и сам један од уредника)
да се озбиљније задржи на решавању проблема наста-
ве филозофије. У прошлости су, у неким ситуацијама
филозофска друштва била заобилажена у питањима
средњошколске наставе својих предмета,⁹⁾ а у неким
ситуацијама с њихове стране није било довољно ан-
гажмана.

7) *Настава и васпитање: часопис за педагошку теорију и праксу* Педагош-
ко друштво Србије издаје од марта 1952. године до данас.

8) *Мисао* је лист просветних, научних и културних радника САП Војво-
дине. Прва година издања је 1975. Педагошки часопис у Војводини је
такође и *Педагошка стварност*.

9) Борис Калин (1980: 148) тврди да су при тзв. „Шуваровој реформи“ се-
дамдесетих година, којом су различите врсте средњих школа претворене
у јединствену средњу школу – центар усмереног образовања, заобијене
најкомпетентније институције за предмет логике – Филозофски факул-
тет и Хрватско филозофско друштво (мислећи у границама Републике
Хрватске). Такође, при реформи тако успостављених јединствених
средњих школа 1987, којом је усмеравање од трећег разреда замењено
усмеравањем од првог разреда средње школе, читамо код Владимира
Филиповића (1986: 1070) да поводом тих измена с Филозофским
друштвом нигде и никада није разговарано.

Часопис *Билтен за наставау филозофије* покренут је специјално с намером континуираног методичког деловања на унапређивању методике филозофије и социологије јер је примећен недостатак таквог деловања, како у Хрватској, тако и у околним срединама (Kalin 1979a: 273). Он излази од 1969. до 1976, а затим његову улогу преузима *Марксистичко образовање* – од 1978. до 1989. (Kalin 1989b: 275).¹⁰⁾

Покретац *Билтена* био је Јосип Маринковић, који га је утемељио као „гласило” актива наставника филозофије,¹¹⁾ и одредио му концепцију (Kalin: 1989b: 274). Као главни уредник¹²⁾ уредио је првих дванаест бројева. За наредне бројеве био је одговоран Борис Калин.¹³⁾ Издавао га је Актив наставника филозофије града Загреб (Grgec 2008: 531), уз финансијску подршку Заједнице гимназија Хрватске, а затим Завода за унапређивање стручног образовања СР Хрватске. За време постојања *Билтена за наставау филозофије*¹⁴⁾ објављена су, у 22 броја, 133 чланка на 783 странице (Kalin 1989b: 275).

Марксистичко образовање је, поводом десетогодишњице *Билтена* (који у то време више није излазио), овоме посветио четврти број 1979. годишта. У њему је штампан садржај свих бројева *Билтена* и поново су објављени важнији текстови, нарочито зато што је *Билтен* већини остао недоступан. Посебну пажњу скрећемо на текст *Уз десетогодишњицу часописа за наставау наших њедмеџа* Бориса Калина, који резимира рад тог часописа. Будући да је часопис представљао пионирски рад у смислу системске делатности на унапређивању методика филозофске групе предмета (Kalin 1979a: 274), најпре су расправљана питања задатка наставе

филозофије у југословенском друштву (Marinković 1979b¹⁵⁾), изношени подаци о настави филозофије у другим земљама. Часопис је био од велике користи професорима јер је доносио разраде наставних планова, примере методичких изведби наставних јединица, састављене низове задатака, разматрања одређених метода и облика рада, нарочито рада с уџбеником и анализе текста (Kalin 1979b: 278). Оно што је јединствено за овај часопис је његова усмереност да информише и допринесе наставницима конкретним идејама и материјалом. Тако налазимо извештаје о раду самог Актива наставника филозофије и његовој комуникацији са иностранством.¹⁶⁾

У уводном тексту првог броја часописа *Марксистичко образовање*, експлицитно се каже да се часопис у својим настојањима надовезује на *Билтен*. За дванаест година редовног излагања објављено је 50 бројева часописа (по четири броја годишње и два ванредна броја), око 3.500 страница текста. Првих 14 бројева (1/1978. до 2/1981) уређивао је Стјепан Халадин, а потом Маја Узелац¹⁷⁾ 36 бројева, укључујући и последњи број у коме је објављен чланак Бориса Калина који резимира рад часописа, а носи наслов „Унапређивање методике наставе филозофије”. Текст преноси преглед чланака (око 30 теоријских методичких, 100 и више прилога из наставне праксе) и краћи осврт на прогресивне идеје методички релевантнијих. Од прилога из наставне праксе већина се односи на предмет марксизам и социјалистичко самоуправљање (ТИПСС), социологија. Око 20 прилога из наставне праксе односило се на филозофију, а 10 на логику. Борис Калин писао је о

10) Такође о преузимању улоге налазимо у тексту Бориса Калина *Уз десетогодишњицу часописа за наставау наших њедмеџа*, и Горана Грџаца, *Пола столећа Хрватској филозофској друшћва као истраживачки изазов*.

11) После и актива професора социологије.

12) Остали чланови уредништва: Иво Билнаков, Павао Јурковић, Борис Калин.

13) Уредништво су сачињавали још Рудолф Бернардић, Иво Биланков (заменик главног уредника), Паво Јурковић, Маја Узелац.

14) *Од броја 13 до броја 19 (1972–1974) билтен носи назив Билтен за наставау филозофије и социологије, док су бројеви 20–22 (1975–1976) доуђени и њемама из њедмеџа* Основе марксизма и Теорија и пракса самоуправног социјализма (ТИПСС) *џе џада носи назив* Билтен за наставау предмета: филозофија, социологија, основе марксизма, теорија и пракса самоуправног социјализма из: *Грџац, Горан*, *Пола столећа Хрватског филозофског друшћва као истраживачки изазов*, 531.

15) Текст који је прештампан у *Марксистичком образовању* из 1979, а био је у првом броју *Билтена* 1969.

16) Од предлога методичке обраде наставних јединица за наставау логике приложена су два текста, од Дамјанов Јанде (1974, у броју 18-19) и Бориса Калина (1973, у броју 17). Први ће бити прештампан у *Марксистичком образовању* из 1979, а други у првом броју *Методичких оледа* за 1994. годину. Низове задатака састављали су Павао Јурковић (1969/1), Борис Калин (1969/3, 1971/8-9, 1974/18-19) и Дубравка Јанда, чија су сви текстови прештампани у *Марксистичком образовању* осим текста под насловом „Ученици састављају збирке задатака” (1976/22). Истаћи ћемо још два текста Јосипа Маринковића (1969/1) и Бориса Калина (1971/8-9) која говоре о примени уџбеника у настави логике (*Марксистичко образовање* 1979/4).

17) Уредништво су сачињавали још Гордана Босанац (од 1979), Благога Драшковић (од 1979), Павао Јурковић (од 1978. до 1979), Борис Калин (од 1978), Марија Ковачић (од 1983) и Владимир Стокало (од 1978. до 1979), а Стјепан Халадин (остаје у одбору до 1986).

задацима (4/78) и примерима (4/79) у настави логике, затим о логичкој природи критичког мишљења (2/80) и методици наставе логике (4/87). О задацима за проверавање знања прештампана су два текста Дубравке Јанде из *Билџена*. Задаци су осмишљени с посебном намером да се превладају механичке пасивне везе у њиховом решавању. Такође су дати предлози обраде наставних јединица: *Лоџички закони* (Paraušić 1982), *Врџие њојмова* (Janda 1979в), *Облици мисли* (Nikolašević 1987) *Појам, суг, закључак* (Ulični 1987), *Дефиниција и дивизија, Индуктивна и дедуктивна методога, Доказ* (Marinković 1987), мада се последње три односе на лекције из уџбеника *Марксизам и социјалистичко самоуправљање* 4¹⁸⁾ у коме је логика на првих двадесетак страна дата као извод из *Лоџике* Гаје Петровића.

Размена методичких идеја била је могућа само у специјализираним методичким часописима за ограничени број предмета, као што су то били *Билџен* и *Марксистичко образовање*. Такви часописи остављали би довољно простора за потребно залажење у детаље припремања наставе. Притом сматрамо да мноштво предлога на конкретној материји у методици неке наставе сведоче о њеној развијености, и да је у настави логике оно било присутније када се на методици озбиљније радило. Питање је да ли се данас у интерном раду Актива професора филозофије, будући да, ниједан часопис данас нема улогу континуираног деловања у настави логике и филозофије, догађа таква размена конкретних методичких идеја. Свакако да би постојање иницијативе за издавањем таквог материјала представљало веће признавање таквог рада, подршку и подстицај. Зато се прецизније осврћемо на радове који се тичу конкретних питања методике наставе логике, иако у *Марксистичком образовању* можемо читати разраде одређених општих питања методике попут проблема стваралаштва у настави (Bilankov – Marinković 1979, Marinković 1986), приступа методичкој обради излагања наставног садржаја – да ли ће се поћи од схеме наставног сата или од садржаја излагања

18) Поменути уџбеник коментарише Борис Калин у тексту *О методички наставе логике: уз уџбеник 'Марксизам и социјалистичко самоуправљање 4'*. Конципиран је као приручник за вођење наставе и као уџбеник, са мало дефиниција и пуно питања, задатака и примера. Са другачијег становишта на исти уџбеник осврће се Мирко Аћимовић у тексту *Прилози методички наставе логике* на 6 стр.

(Marinković 1979а), методичког обликовања уџбеника (Kalin 1978а), и других.

Часопис је угашен одлуком пословног одбора ИРО *Школска књиџа*, која је била издавач уз Завод за просвјетно-педагошку службу СР Хрватске, јер је укидањем предмета Марксизам и социјалистичко самоуправљање, школске 1990/91, часопис под називом *Марксистичко образовање* изгубио сврху. Најављен је могућ даљи методички ангажман, везан за друштвене и хуманистичке предмете, кроз неки нови часопис.

У новије време, у Србији, ниједна публикација није програмски преузела на себе функцију континуираног методичког деловања у настави логике и филозофије. Филозофски факултет у Новом Саду покренуо је специјалистичку едицију под називом *Пропагеџа*, у оквиру издавачке делатности часописа *Архе*. Предговор првој књизи те едиције износи процену да недостатака радова на тему средњошколске наставе има порекло у вредносном ставу да питања пропедутике, методике и дидактике наставе филозофије спадају у рубна подручја тзв. филозофске *инфраструктуре*, те не могу покренути живљи и дубљи филозофски ерос. Циљ часописа је да се посвети управо тим запостављеним питањима, и побољша стање средњошколске праксе, којом филозофско образовање заправо започиње, те, била тога свесна или не, кад се удаљи од почетка, зависи од ње. Почело се од реконструкције филозофских збивања на средњошколском нивоу образовања. Прве две књиге, под насловом *Традиција наставе филозофије*, објављене 2008. и 2009. године, резултат су рада у оквиру научно-истраживачког пројекта *Традиција наставе филозофије у њрвим српским гимназијама* (Сремски Карловци, Нови Сад) који је финансирало Министарство науке и заштите животне средине.

Филозофски часописи у којима су се повремено појављивали чланци из методике логике и филозофије издавало је Филозофско друштво Србије. Тачније, реч је о часопису који три пута мењајући име излази у континуитету од 1957. године до данас. Под називом *Филозофија* излазио је десет година (до 1966.); од 1967. године излази под промењеним називом *Философија* – до 1973. године, а од 1976. године наставља живот под трећим називом *Theoria*. У рубрици *Филозофија у школском кључу*, Богдан Делић је између 1984. и 1986.

објавио пет чланака који су се односили на различите наставне јединице из филозофије, и магистрирао на теми *Сократовски дијалог као метода филозофије и могућности његове примене у настави* (Delić 1990).

Хрватско филозофско друштво је 1980. године основало часопис *Филозофска истраживања*.¹⁹⁾ *Слиједи концепцију филозофској и интердисциплинарној дијалога, односно отворености према свим филозофским и не-филозофским правцима, омогућајући интеракцију међу њима* (Grgec 2008: 526).²⁰⁾

У издању Хрватског филозофског друштва 1990. године изашао је први број часописа *Методички ојледи*, у коме се објављују радови са свих подручја, под условом да отварају нове увиде у филозофску позадину васпитања. Главни уредник је Милан Полић, који је и покретач часописа.²¹⁾ Хрватско филозофско друштво издало је пет бројева часописа *Логика*, под уредништвом Ивана Бекавца Басића,²²⁾ у току 2000. и 2001. године, који садрже око двадесет текстова. Часопис је био намењен и професорима и ученицима средњих школа, а доносио је пре свега исцрпне извештаје, као и задатке са такмичења из логике, покренуте 1999. године.²³⁾ Такође је садржавао чланке о настави логике, познатим логичарима и рубрику са интернет адресама које се тичу логике (Ћурко 2008). Текст Бруна Ђурко *Одјој и настава у активностима Хрватској филозофској друштва* детаљна је студија, са статистичким подацима, уз коју је приложен и попис текстова који се баве тематиком васпитања и образовања објављених у часописима *Филозофска истраживања*, *Методички ојледи* и *Логика*.

19) Редовност излагања и пун број свесака часопис је постигао четири године по изласку, а до данас излази тромесечно. У фондовима библиотека примећена је пауза између године 1991. и 2005.

20) У свакој четвртој свесци дата је библиографија дотичног годишта, а такође је издата Библиографија часописа *Филозофска истраживања* од бројева 1-99 (1980-2005. год.) као *Филозофска истраживања*, 2005, бр. 5.

21) Милан Полић је два пута биран за уредника, од 1990. до 1994. и од 2001. до данас. У међувремену, у надлештву Круна Закарије као главног уредника од 1995. године изашла су два броја *Методичких ојледи*, након чега часопис престаје да излази до 2000. године када је издат 12. свезак.

22) Остали чланови уредништва били су Ђирил Ђох, Срећко Ковач, Анте Властелица, Наташа Вулић, Берислав Жарнић.

23) Више о успостављању државног такмичења из логике читамо у тексту Горана Грегца *Пола стољећа Хрватској филозофској друштва као истраживачки изазов* и тексту Ђурка Бруна *Philosophy and Logic in Croatian High Schools*.

Закључак

Уочљиво је, како у бившој Југославији, тако и данас, да је иницијатива за методик у наставе филозофије и логике израженија у Републици Хрватској, о чему сведочи литература, понуда уџбеника, покретање државног такмичења за те предмете, скорашње (2007. године) покретање Одбора за наставу филозофије, логике и етике, као сталног тела при Управном одбору Хрватског филозофског друштва (Grgec 2008: 531).

Методика наставе логике тематски није развијена у пуном обиму. Сама пракса извођења наставе логике одаје утисак веће уређености од наставе филозофије, али недостају опсежнија разматрања и јасни закључци о приступу логици, који у битном повлачи питање њеног односа са филозофијом, те облика који логика у средњим школама треба да задобије. Тек на темељу промишљања тих питања могу произаћи упутства за сам чин извођења наставе. С обзиром на изостајање филозофије филозофског образовања, ишли смо обрнутим смером, ишчитавајући схватања о логици и филозофији из праксе филозофског образовања.

Реализација наставе представља конкретизацију захтева два нивоа методичког говора, и читује се у смишљању сценарија наставне јединице и вештини њеног извођења. Инвентивност и креативност у осмишљавању поступака излагања наставних садржаја могу се ауторизовати као *методичке идеје* како је било у *Билтену* и *Марксистичком образовању*.

Методички часописи за филозофске предмете, за разлику од стручних филозофских часописа или педагошких, омогућају сезање у детаље наставне прекесе и доносе конкретне идеје обраде наставних јединица, задатке или методе и облике рада специфичне за наставу логике. Осим објављивања у часописима, могу се штампати као прилози уџбенику или збрици. Напор методичког труда довршава се у збивању наставе, у њему је смисао свих претходних методичких разматрања. Зато се треба потрудити да гласови из те наставне збиље допиру до заједничког *форума*, те да се у континуираном дијалогу изгради озбиљна методика наставе логике и филозофије.

ЛИТЕРАТУРА

- Аћимовић, М. (1994). Прилог методици наставе логике. *Настава и васпитање* 1–2.
- Bilankov, I.; Marinković, J. (1979). Може ли настава филозофије бити стваралаштво? *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1971/ 10).
- Crvenko, Đ. (2006). *Priručnik za metodiku nastave filozofije*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ćurko, B. (2004). Philosophy and Logic in Croatian High Schools. *Philosophy pathways electronic journal* 81. (<http://www.philosophypathways.com/newsletter/issue81.html>)
- Ćurko, B. (2008). Odgoj i nastava u aktivnostima Hrvatskog filozofskog društva. *Filozofska istraživanja* 3.
- Delić, B. (1990). *Sokratovski dijalog kao metoda filozofije i mogućnosti njegove primene u nastavi*. Beograd: Magistarski rad.
- Despot, I. (1965). *Nastava marksističke i savremene građanske filozofije u gimnaziji – Interpretacija programa sa metodskim napomenama*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Filipović, V. (1986). Reforma srednjeg usmjerenog obrazovanja. *Filozofska istraživanja* 4.
- Gregorek P.; Majorinc, K.; Turk, M. (1993). *Logika: vježbe, zadaci, rješenja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Grgec, G. (2008). Pola stoeća Hrvatskog filozofskog društva kao istraživački izazov – Nastava filozofske grupe predmeta u srednjim školama. *Filozofska istraživanja* 3.
- Gvozdrenović, S. (1999). *Metodika nastave filozofije*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Janda, D. (1979a). Prijedlog jednog tipa zadataka za provjeravanje znanja iz logike. *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1973/ 16).
- Janda, D. (1979b). Prijedlog nekoliko tipova zadataka za ispitivanje kategoričkog silogizma. *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1973/ 17).
- Janda, D. (1979b). Prijedlog za obradu nastavne jedinice – vrste pojmova. *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1974/ 18).
- Jurković, Pavao (1969). Zadaci iz logike za III razred. *Bilten za nastavu filozofije* 1.
- Kalin, B. (1978a). O metodičkom oblikovanju udžbenika. *Marksističko obrazovanje* 2.
- Kalin, B. (1978b). Zadaci iz logike i zadaća nastave logike. *Marksističko obrazovanje* 4.
- Kalin, B. (1979a). Uz desetogodišnjicu časopisa za nastavu naših predmeta. *Marksističko obrazovanje* 4.
- Kalin, B. (1979b). Uzorci zadataka za provjeravanje i ocjenjivanje. *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1974/ 15).
- Kalin, B. (1980). *Nastava logike u srednjoj školi: Funkcija nastave logike u oblikovanju kritičkog mišljenja*. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet: Doktorska disertacija.
- Kalin, B. (1982). *Logika i oblikovanje kritičkog mišljenja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kalin, B. (1986). Metodika i metodologija. *Marksističko obrazovanje* 1.
- Kalin, B. (1987). O metodiци nastave logike: uz udžbenik *Marksizam i socijalističko samoupravljanje* 4. *Marksističko obrazovanje* 4.
- Kalin, B. (1989a). Odrednica: Metodika nastave logike. *Pedagoška enciklopedija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kalin, B. (1989b). Unapređivanje metodike nastave filozofije. *Marksističko obrazovanje* 4.
- Kalin, B. (1994). Nastavna jedinica *Definicija*. *Metodički ogledi* 1. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1973/ 17).
- Kalin, B. (2003). *Priručnik za nastav. uz udžbenik Logika G. Petrovića*. Zagreb: Element.
- Књазева, С. (1977). *Логика у њракси*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lauc, D. (2004). *Elementi simboličke logike. Uz udžbenik Logika Gaje Petrovića*. Zagreb: Element.
- Marinković, J. (1968). *Prilozi metodiци nastave filozofije*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Marinković, J. (1978). Teorijska pitanja filozofskog obrazovanja. *Marksističko obrazovanje* 2.
- Marinković Josip (1979a). Metodika nastavnog sadržaja i metodika forme. *Marksističko obrazovanje* 1.
- Marinković, J. (1979b). Specifičan zadatak nastave filozofije u našem društvu. *Marksističko obrazovanje* 4. (из *Biltena za nastavu filozofije* 1969/1)
- Marinković, J. (1983a). *Metodika nastave filozofije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Marinković, J. (1983b). Obrat obrazovanja i položaj metodike u njemu. *Marksističko obrazovanje* 4.
- Marinković, J. (1986). Dijalektika pedagoške zbilje. *Marksističko obrazovanje* 2–3.
- Marinković, J. (1987). Definicija i divizija. Induktivna i deduktivna metoda. Dokaz. *Marksističko obrazovanje* 1–2.
- Marinković, J. (1990). *Filozofija kao nastava*. Zagreb: HFD.
- Nikolašević, J. (1987). Oblici misli. *Marksističko obrazovanje*. 1–2.
- Paraušić, M. (1982). Mišljenje i stvarnost. *Marksističko obrazovanje* 2.
- Petrović, G. (1998). *Logika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- *Tradicija nastave filozofije I* (2008). Novi Sad: Arhe, Edicija PROPAIDEIA.
- *Tradicija nastave filozofije II* (2009). Novi Sad: Arhe, Edicija PROPAIDEIA.
- Ulični, Z. (1987). Pojam, sud, zaključak. *Marksističko obrazovanje* 1–2.
- Vlastelica, A. (2001). *Vježbe, zadaci, rješenja*. Zbirka zadataka za 3. razred gimnazije. Zagreb: Školska knjiga.
- Živković, D. (2001). *Kako učiti?: (posebno filozofiju)*. Blace: Filozofski fakultet, Katedra za filozofiju i sociologiju.

Ana R. Kuburić

TASK FORCE FOR METHODOLOGY IN SUBJECT OF THE LOGIC

Summary

This work represents a review of texts authored by those who have engaged in methodology of teaching logic in high schools from 1950' in former Yugoslavia and until today in Serbia. Besides several methodology textbooks in regards to teaching philosophy and logic, as well as several practical workbooks that contain logic assignments and expert studies, the work of those advocates has been recognizable in their workings through various journals. Some of those journals were methodological (if that sort of publications existed at a time), while others were philosophical and pedagogical. Considering that fact that such books are very few and the need for them is quite extensive, we have decided to collect all the information that we have been aware of so far and present a short introspective review of the concepts underlined in such works.

Key words: logics, methodology, methodology journals, Yugoslavia, Serbia.